

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאצרות אמונים

בקריאת 'כהן', וכן אחר 'ג' המדות ואחר הפסוק (להלן כד ט): 'וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו' - בקריאת 'ישאל'. לצמת זאת בקריאת ה'לו' אין הצבור חוזר אחר שום פסוק. טעם נפלא למנהג זה נתן רבי אליעזר לנדא אב"ד בראד:

טעם קריאת 'ויחל' בתעניות שקבעו חכמים על הצרות שארעו לאבותינו, הוא כדי לעורר רחמי שמים שייסלח לנו ה' על חטא העגל, שאין לך צרה בישראל שלא מערב בה שמץ מחטא זה. לפיכך בקריאת ה'כהן' וה'ישאל' משתתפים הצבור, שכן אהרן הכהן ובני ישראל היו מערבים בעשית העגל, אולם בקריאת ה'לו' אין הצבור משתתפים, שכן הלוויים לא היו מערבים בחטא זה כלל. די' הפסוק' עבודת כוכבים א ג

'מי נח' ולא 'עגל משה'

'ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (לב טז)

דרש רבי משה פהנא אב"ד גיביטש:

בזהר הקדוש (נח דף טו ב) הובא כי בשונה ממשו רבנו שהתפלל על ישראל שלא יענשו בגין חטא העגל, נח לא התפלל על בני דורו שינצלו מהמבול. לפיכך נקרא הפבול על שמו (ישעיה נד ט): "מי נח". ויש לומר כי לפיכך בקש משה בתפלתו: "ואם אין מחני נא" - מחני אותיות 'מי נח' - כלומר: איני רוצה שיקרא חטא העגל על שמי, כפי שנקרא המבול על שמו של נח, ועל כן הנני מתפלל לפניך שתסלח לישראל.

דרש משה' [אמסטרדם תניס] בהקדמה

רק המרחם על די' ה' נקרא 'מרחם'

'וחנתי את אשר אחו' ורחמתי את אשר ארחם' (לג ט)

אמר רבי יוסף שאול נתנזון רבה של לבוב:

רמיהו הנביא הזכיר בתפלתו (ז ט): "רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה", ופרשו המפרשים (ראה מצודת דוד' טס), שדקדק לומר כן, כי שלא כפואת בשר ודם שלעתיים אינה פועלת, רפואת ה' - תמיד פועלת.

אף הפסוק שלפנינו מתפרש בדרך זו: 'וחנתי את אשר אחו' ורחמתי את אשר ארחם', כי מי שה' חונן אותו - בנדאי יהיה חנון, ומי שה' מרחם עליו - בנדאי יהיה מרחם. כך גם אנו מאריכים להזכיר בסיום בקשת 'היה עם פפיות' הנאמרת בימים הנוראים: "כי חנוניך ה' אלקיני הפה חנונים, ומרחמיך הפה מרחמים, כמו שביעני ה' אלקיני, את אשר תחן - יחן, ואת אשר תרחם - ירחם, כפתוב בתורתך... 'וחנתי את אשר אחו' ורחמתי את אשר ארחם".

דברי שאול' מהדורה תנא

אם 'הוצאת מארץ מצרים' את ישראל, על אף שהיו שקועים במ"ט שער' טמאה, "למה ה' יחיה אפך בעמך" ולא תוכל לסלח להם עתה, אף כי הרבו לחטא? 'אמרות ה' ונקרא

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

תפלה ואמן' במקום קרבנות

"לשרת להקטיר אשה לה" (כ ט)
ראשי התבות: "לשרת להקטיר אשה לה" הם בנימטרה: 'אמן'. ללמדך כי בזמן הזה שביט המקדש חרב, בטלו הקרבנות, והתפלה היא העומדת במקום הקרבנות, עקר מעלתה היא כשהיא נאמרת בצבור, שכן נתן להשלימה בענית 'אמן'.
בית יעקב' נשא

התשובה מעבירה את הרע' שבגזרה

"למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם... וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" (לב יד)

"לפי שראו פרעה באצטגנינות ואמר להם לישראל (לעיל ט): 'ראו כי רעה נגד פניכם' - אמר להם: אני רואה באצטגנינות שלי כוכב אחד עולה לקראתכם, שמו 'רעה', והוא סימן דם והריגה. וכשחטאו ישראל במדבר בעגל אמר משה בתפלתו: 'למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם' - זהו שאמרנו לך: 'ראו כי רעה נגד פניכם', מידי: 'וינחם ה' על הרעה' - והפך את הדם לדם מילה שפול אותם 'הושע' (ילקיש רמז טבב).

רבי אברהם חיים שור למד מדברי המדרש שלא בטל הקדוש ברוך הוא את גזרת הדם הרע, אלא הפכו לדם מילה, כי גזרה רעה אינה יכולה להתבטל, אף בכת התשובה היא נהפכת לטובה. ובאר כי לך אנו מודקדים לומר בתפלות הימים הנוראים: "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה", כלומר: הגזרה אינה מתבטלת, אלא הרע' שבה הופך להיות טוב.

הלוויים אינם שתפים בקריאת 'ויחל'

"ועמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ואספו אליו כל בני לוי" (לב כו)

בעת קריאת פרשת 'ויחל' בתעניות, נהגו כי הצבור חוזר בקול אחר הפסוק (לעיל יב): "שוב מחורן אפך..."

'ברכות התורה' - סגלה לזכרון

"וימתן אל משה ככלתו לדבר אתו ביהר סיני שני לחת העדת לחת אכן כתבים באצבע אלקים" (לא יח)

"בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה, עד שנתנה לו במתנה, שנאמר: 'וימתן אל משה...' (גדרים לח א).

מדברי הגמרא למד ה'נודע ביהודה' שאמירת 'ברכות התורה' נראי היא סגלה לזכירת הלמוד, וכדלהלן:
במסכת ברכות (לא א) תמהו חכמים: פתוב אחד אומר (תהלים כד א): "לה' הארץ ומלוואה", וכתוב שני אומר (שם קטו טו): "והארץ נתן לבני אדם", ותרצו: לפני הברכה שיר המאכל לה' ואין לאדם חלק בו, אף לאחר הברכה זוכה בו האדם.

אף בנוגע לתורה יש לומר כך: עד שמברך האדם ברכות התורה נחשבת התורה כ'תורת ה' ואין בידו לזכרה. אף לאחר שמברך עליה: "ונתן לנו את תורתו... נתנו התורה", הוא זוכה בה במתנה ומתוך כך זוכה, כמשה שלא זכר את התורה עד שנתנה לו במתנה.

כך פרש ה'נודע ביהודה' אף את הסבה שהמסכת הראשונה בש"ס מכנה 'מסכת ברכות', אף שדיני הברכות לא נגשו בה עד לפרק הששי - 'פיצד מברכין'. ויש לומר כי בא התנא להזכירנו בכך, שרק אם נקפיד לברך את 'ברכות התורה' נראוי קדם הלמוד אזי יתקיים הוא בדינו.

צ"ח' ברכות סא ד

'עשרת הדברות' - אכן היסוד לתורה פלה

"שני לחת העדת לחת אכן" (לא יח)

בתפלת שחרית של שבת אנו מזכירים בשבחיו של משה: "ושני לוחות אבנים הוריד בידו... יש להבין: מפני מה אנו מכנים את הלוחות דוקא בכנוי 'לוחות אבנים', ולא בכנוי 'לוחות העדות' שאף הוא הזכר בפסוק שלפנינו?

פרש רבי ברוך אפשטיין מפינסק:

הכנוי 'לוחות אבנים' אינו בא לתאר את החמר שממנו היו הלוחות עשויים אלא בא ללמד על העבדה כי עשרת הדברות הפתובים על הלוחות הם העקר והיסוד שעליהם משתתת התורה כלה. וכפי שפרש רש"י את לשון הכתוב (בראשית מט כז): "אכן ישראל" - עקרון של ישראל, וכן אנו נוהגים אנו לכנות את יסוד הבנין: 'אכן הפנה'.

ברוך שאמר' שחרית לשת

מחילת עונות כפיציאת מצרים

"למה ה' יחיה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים" (לב יא)

פרש רבי משה ליב ליטש רוזנבוים תלמיד ה'חתם סופר' כי כך טען משה בתפלתו:

בשב"ק י"ח באדר יחול יום היארצייט של המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. בשיחותיו רוויות האמונה, הרבה המשגיח לחזק את תלמידיו במעלתה של ענית אמן. רגיל היה להביא את ששמע מרבו הסבא מקלם שכדאי היה לאדם לרדת לעולם הזה ואף לעבר בו יסורי איוב, ולו כדי שלבסוף יזכה בשכר אמן אחת שפעם פעם אחת בחייו. כי שכרה של כל אמן הוא לאין תכלית.

(אור' יחזקאל' אמונה עמי רעד)

ברכות השחר: בקול ככונה בחברותא.

ברכת המזון - ברכת 'הארץ' (ז)

לאכל כדי לזכות לברך

טרם סיום ברכת 'הארץ' מזכירים אנו את מקור חובת ההודאה אחר המזון: "כפתוב (דברים ח ט): 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך'... וכמוהו בגמרא בברכות (כ א): 'אמר רב יהודה: מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה - שנאמר: 'ואכלת ושבעת וברכת'..."

האלטין הקדוש (דברים טו) באר, כי בפסוק זה הגאמר פחלק מברכת 'הארץ' נרמז שבח נוסף ומיוחד של הארץ הקדושה, שגנן לשבע אף מאכילת מעט מפורותיה. וזוהי פגנת הפסוק: "ואכלת" - אף אם תאכל כשעור האכילה המזינה ביותר, "ושבעת" - מבטח לך כי תשבע מאכילה זו.

בעל 'מלא העמר' (שם) הוסיף וביאר:

דקדקה התורה לומר: "ואכלת ושבעת" - אף שמצד הדין היה האדם צריך למעט בהנאת גופו ולא לאכל עד כדי שביעה, כיון שאין אפשרות להתחייב בברכת המזון מבלי לאכל לשבעה. לפיכך עליו לאכל לשבעה. אולם בל שבד יזכר כי משרת השביעה היא כדי שישלם לקיים: "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך".

וכך היה דורש הרה"ק רבי שלמה מקרלין:

"ואכלת ושבעת" מתוך: "וברכת", כלומר: שתשבע ורחינות מעצם הברכה שתברך אחר אכילתך. ובשם תלמידו הרב הקדוש רבי אורי' מסטרליסק הבא שאמר: "ואכלת ושבעת" - רק אם תקפיד שלא לאכל יותר משעור 'שביעה', אזי: "וברכת את ה' אלקיך" - תזכה לברך את ה' באמת (שפע שלמה' טו).

אכילה לשם מצוה

בגמרא (ברכות כ א) הובא: "אמרו מלאכי השבת לפני הקדוש ברוך הוא: ובנו של עולם, כחוב בתורתך: אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב (פסוק ו כו): 'שא ה' פניו אליך'. אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל? שבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד פניית ועד כפיצה".

רבי שלמה מבאבוב באר שדברי הגמרא מכוונים על סעודה שלישית בשבת קדש. מהנה בשעת אכילת סעודה שלישית בימות החורף אין האדם תאב לאכל, ובכל זאת הוא מדקדק לאכל בסעודה זו כפיצה, ולכל הפחות כפית [כפי שפסק הח"י אדם' (הל' שבת כג ז ט"ו) שלכתחלה יש לאכל כפיצה פת בסעודה שלישית, ומי שאינו יכול, אכל לפחות כשעור פזית]. ועל כך משתבח הקדוש ברוך הוא בישראל, שאף שהוא צנה: "ואכלת ושבעת", וישראל כבר שבעים בסעודה זו, בכל זאת מדקדקים הם לקיים את המצוה ולאכל כפיצה, ולכל הפחות כפית של פת. על כל הקדוש ברוך הוא נושא להם פנים (שיר הפעילות 'שלמה' עמ' קכד).

חתימת הברכה בפסוק

בירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) נפסק: "אין אומרים ברכה בפסוק". ופרשו המפרשים (פני משה' וינד) את דברי הירושלמי שאין

להזכיר פסוק בפסוק לחתימת הברכה. לפי זה יש להבין כיצד תקנו להזכיר את הפסוק: "ואכלת ושבעת..." בפסוק לחתימת ברכת הארץ? ואכן, הרמ"ע מפאנו (ש"ת, ס' ק) פסק משום כך, כי יש להוסיף אחר הפסוק את המלים: "ונודה לך על הארץ ועל המזון". וכבר קדם לדברים רבנו אליהו מלונדריש מבעלי התוספות (פרושי' ר"א מלונדריש' עמ' ק) שאף הקדים ישוב נוסף לדברי הירושלמי: "לפי שכל ברכת המזון למדנו מאותו פסוק, ובהמשך דבריו אף הביא חידוש הלכה: "וכל שלא אמר 'ונודה לך על הארץ ועל המזון' מעין חתימה סמוך לחתימה לא יצא ידי חובתו".

למעשה לא נהגו לומר את התוספת האמורה, וכפי שכתב הסור (ס' ספ): "ואין צריך לומר קדם החתימה: 'ונודה לך על הארץ ועל המזון' ועל המזון". ובאר רבי מאיר ארי' (על תורה, בהנחה על הירושלמי שם) כי אין מנהגנו זה סותר לדברי הירושלמי, שכן בפרוש הח"רדים פסק את דברי הירושלמי שאין להוסיף פסוק אחר חתימת הברכה, אולם אנו מזכירים את הפסוק קדם החתימה.

אמירת דברי תורה בפסודה

במסכת אבות (א ג) שנינו: "רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה פאלו אכלו מזבחי מתים... אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה פאלו אכלו משרתנו של מקום..." וכתב רבנו עובדיה מברטנורא (וכן משמע פירושי רש"י שם, והא' ברש"י' שם): "וברכת המזון שמברכים על השלחן יוצאין ידי חובתן, וחשוב פאלו אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי".

רבי יוסף חיים זוננפלד (ש"ת 'שלמת חיים' א"ח סז) באר, כי פגנת הברטנורא לומר, שיצאים ידי חובת אמירת דברי תורה בברכת המזון, כיון שמזכירים בסדר ברכת המזון פסוק שלם מן התורה: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך". [אמנם כתב שם שלכתחלה בודאי צריכים הסועדים ללמד דבר מה בצותא].

ברכה על ישוב הארץ

חידוש מענין כתב רבי שרגא פי"בל פראנק וצ"ל בספרו 'תולדות זאב' (שבת ח"ב עמ' סז): "לשיטת הראשונים (ראה רמב"ם בהשגות לס"ח מ"ע ד) שמצות ישיבת ארץ ישראל הנה חובה מדאורייתא אף בזמן הזה, נראה כי היה ראוי לברך ברכה מיוחדת על מצוה זו, ולכאורה נתן לבאת ידי חובת ברכה זו על ידי אמירת ברכת: 'על הארץ ועל המזון'. על פן מן הראוי שהאזנים לשבת בארץ ישראל כיון בעת אמירת ברכה זו אף על מצות ישוב ארץ ישראל, ואשרי חלקם בזה ובבא".

קדם לדבריו רבי מרדכי אבליעזר ובר גאב"ד אדא, אשר כתב בהקדמת ספרו 'תמורת תודה' (ירושלים תרמ"ו), כי באמת מן הראוי היה לברך בזמן הזה על ישיבת ארץ ישראל לשיטת הפוסקים, שסוברים כי מצוה זו שכיבת בזמן הזה, ונתן לצאת ידי חובה זו באמירת ברכת הארץ, ולכן סימוה בפסוק: "ואכלת ושבעת וברכת..." על הארץ הטבה".

חסון רוחני למחלת השחפת

הספור המצמרר הבא נשמע מפלי ראשון מפי הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן, אשר בהיותו אברך צעיר התגורר בשכונת לאדמו"ר רבי יחיאל יהושע מביאלא ז"ע, וזכה להיות עד להנהגותיו ולדרכיו.

כידוע, אחד ממנהגיו הנשגבים של הרבי היה, שבכל יום לפני תפלת שחרית הגיע לביתו השוחט רבי יצחק ויגר ושחט בעבורו עוף. הרבי עמד לצדו בעת השחיטה והתכונן בדחילו ורחימו לקיים את מצות פסוי הדם' שעליה הקפיד עד מאד. מיד עם סיום השחיטה, היה הרבי מתנועע בדבקות ומתחיל לברך באימה ובינאה: "ברוך אתה... אשר קדשנו... על פסוי הדם בעפר", כשממלה למלה היה קולו הולך ויחזק מאד. כך היה הברכה נאמרת מפיו בכל יום באותה התלהבות עצומה, כשכל גופו רוטט מהתרגשות.

הרבנית עליזה שושנה זילברשטיין ע"ה, בתו של הגר"ש אלישיב זצ"ל, נהגה בכל עת מצא להעמיד את ששת ילדיה הקטנים מול חלון הבית בעת שקיים הרבי את מצות פסוי הדם, כדי שישללו לחזות בעבודת הברכה המפלאה.

"כדאי שיראו הילדים וילמדו כיצד צריכה להראות ברכה הנאמרת בקדושה ובכנה הראויה. רצוני שילמדו כבר מקטנותם כיצד יהודי אמתי מברך! היתה מסבירה למי שהתענין לפשר מנהגה.

ואכן, חדר המזוזה עמק ללבם של הילדים, שהיו ממתינים בצפיה דרוכה להזדמנות הבאה שבה יזכו לראות את עבודת קדשו של הרבי בעת שברך על פסוי הדם.

באחת ההזדמנויות שבהן פגש הרב זילברשטיין את הרבי, ספר לו על מנהגה של רעייתו להעמיד את הילדים ליד חלון הבית כדי שיראו וילמדו על חשיבותה של ברכה בכנה, ואף הוסיף לתאר בפניו עד כמה הילדים מתרגשים ומצפים לקראת המעמד. למשמע הדברים חזך הרבי בהנאה, ואחר פתח והשיב בספור מזכורנו - מעשה שהתרחש בפולין בחצרו של הגנו הגדול בעל 'דברי בינה' מביאלא, וכך היה המעשה:

ביום מן הימים נכנס אל חדרו של הרבי יהודי מחסידיו כשמעיניו נשקף כל העצב שבעול; "רבי קדוש", אמר האיש בקול שבור, "חולה אני במחלת השחפת האימה. מזה זמן רב אני סובל ממנה מרוות; לא עוברת עלי דקה מבלי שיתקף אותי שעול חד ומכאיב..."

כמו כדי לאמת את דבריו נקטע לפתע שטר דבורו של האיש, והוא נתקף בסדרת שעולים שנמשכה דקות ארוכות. קשה היה לראות את האיש במצבו העגום; השעולים בקעו ממעמקי ראותיו ונפר היה כי הם הקאיבו לו עד מאד. פניו האדמו, ראשו השחחרר, דיו היו לפותות על חזהו בכאב, והוא לא חדל משעולו.

הרבי המתין דקות ארוכות בסבלנות וברחמים עד שהצליח האיש לשלט בשעולו. האיש נח קמעא ואחר הוסיף כשעיניו זולגות דמעות:

"רבי, הושיעניו אשה וילדים ממתינים לי בבית. עונדי איש צעיר, ואני חרד עד עמקי

כבר באותו היום החל האיש להקפיד על אמירת הברכות בכנה כעצת הרבי. למן אותו היום ואילך לא יצאה מפיו ולו ברכה אחת בלי כנה. הוא הקפיד לברך כמנהג מעות, כשהוא כמון בכל מלה את משמעותה הפשוטה. ואכן, כבר בבקור הבא שעלך אצל הרופא, בשרו הרופא בשמחה כי החלה נסיגה במחלה, ומשום כך סר איים ההסגר מעל ראשו.

בזמנים הבאים הלך מצבו והשתפר, ותוך תקופה לא ארכה הוא שב לביתו, לאשתו וילדיו, כשהוא בריא ומאשר.

"לברכה יש כחה", סיס הרב זילברשטיין אר ספורו, "יש לה עצמה לאין שעור. הברכה הנאמרת בכנה מספקת שמירה והנחה שהיא סגולה בדוקה ויעילה. הבה נקבל על עצמנו לברך בכנה, כי ברכה ראויה כזו יכולה להציל אותנו, פשוטו כמשמעו!"

מול מחלות קשות וחשוכות מרפא, מול מצוקות וקשיים, אנו מחפשים כל דרך ועצה לזכות לישועה, לשימרה ולרפואה. והנה לפנינו הפלי השמושי והיעיל ביותר, כלי זמין בכל שעה ובכל מקום - לברך ברכות בכנה, כי לברכה בכנה יש יכלת להשפיע רפואה ושפנו!

כמה חשוב לדעת ולהבין מהי ברכה ואלו משמעותיות טמונות בה ולהפנים עד כמה חשוב לברך בכנה; לעצור לרגע ממרוץ החיים ולהרהר בכנה; לעצור לרגע עתה לשאת תפלת הודאה נרגשת לבורא עולם שזכה אותנו במאכל או במשקה שלפנינו.

ברכה היא לא אמירה בעלמא; היא תפלת הודאה מעוררת לב. הבה נאמר אותה פפי שצריך ונזכה לרפואות ולישועות!"

לקראת שבת סלקתא - בשלח